

IZ POLJOPRIVREDE STRANIH ZEMALJA

Inž. Bogdan Šestan
Poljoprivredni fakultet,
Zagreb

POLJOPRIVREDA SSSR-a PRED NOVIM ZADACIMA

Problemi poljoprivrede u SSSR-u nalaze se u toku posljednjih godina u centru pažnje sovjetske javnosti. Nema plenuma CK KPSS na kome se o pitanjima poljoprivrede opširno ne diskutira. Posljednji plenum, održan 5. marta, bio je posvećen praktično samo poljoprivredi i predstavlja svakako značajan događaj u određivanju daljnjeg pravca i tempa razvitka sovjetske poljoprivrede.

Taj interes i briga o toj proizvodnoj grani nikako nisu slučajni. Već nekoliko godina nedovoljni tempo razvitka te grane predstavlja ozbiljan element disharmonije u inače vrlo burnom i dinamičnom privrednom razvoju Sovjetskog Saveza. Porast stanovništva znatno je brži od ostalih evropskih država. Od 1953. g. je broj stanovnika porastao za 29 milijuna (od toga 28 milijuna u gradovima), a samo u toku posljednje tri godine porast iznosi 11 milijuna. Prema riječima N. S. Hruščova, nije daleko vrijeme, kada će SSSR brojiti 240—250 milijuna stanovnika. Povećanje broja stanovnika praćeno je i porastom kupovne moći, a s time u vezi i promjenom strukture potrošnje. Sve je veća potražnja za mesom, voćem, povrćem i mlijekom, a upravo tu je proizvodnja nedovoljna. Prerađivačka industrija traži više sirovina, a sigurno je, da će u perspektivi SSSR morati da bude žitnica za SEV — jer su pojedine zemlje (Kina, Poljska) bile u posljednjim godinama prisiljene da kupuju žito u Kanadi i USA, i to često uz nepovoljne financijske aranžmane (naročito Kina).

Od 1953. godine poduzeto je u poljoprivredi SSSR-a niz novih mjera — prišlo se osvajanju novih površina u Sibiru i Kazahstanu, ukinute su MTS-e, uvedeni su stimulaturniji načini nagrađivanja u sovhozima i kolhozima. Rezultati su bez sumnje postignuti — povećan je broj stoke, pojačana isporuka žita, stvorena je krupna društvena proizvodnja u stočarstvu. Taj je napredak, međutim, nedovoljan. U 1961. godini je podbačena isporuka državi (u odnosu na zadatke sedmogodišnjeg plana) za 1 milijardu puda žita, 3 milijuna tona mesa i 16 milijuna l mlijeka, a podbačena je i isporuka pamuka.

Na plenumu 5. marta, ponovno je istaknuta misao, da će se preimućstvo socijalističkog sistema nad kapitalističkim odraziti kroz veću ukupnu proizvodnju, kao i potrošnju po 1 stanovniku a napose je naglašena potreba dostizanja i preticanja proizvodnje i potrošnje u SAD. Rukovođen ovim postavkama, postavljen je u projekciji potrošnje na plenumu izvanredno ambiciozan plan, prikazan u slijedećoj tabeli:

Potrošnja po 1 stanovniku SSSR-a (u kg)

Godina	Meso i proizvodi	Mlijeko i proizvodi	Jaja kom.	Šećer
1962.	42	266	127	34
1963.	58	343	135	38
1965.	64	386	150	44
1970.	90—100	467	260	44

Proizvodnja bi za ostvarenje ovakve potrošnje morala po godinama iznositi:

Godina	Zito milijarde pudi	Meso milijuni tona (klaon. tež.)	Mlijeka milijuni tona
1961. ostv.	8,4	8,8	62,5
1962. plan	10,0	12,9	85
1963.	10,5	14,0	92
1964.	11,0	15,0	99
1965.	11,7	16,1	105
1970.	14,0	25,0	135
1980.	18—19	30—32	170—180

Ovakav, očito veoma brz uspon proizvodnje, imao bi se ostvariti mnogobrojnim mjerama, koje se mogu svesti na 2 osnovne grupe.

1. *Promjena sistema zemljoradnje*, prelaz na intenzivniju proizvodnju uz jačanje materijalno-tehničke osnove poljoprivrede.

2. *Promjene u sistemu upravljanja poljoprivredom*: Sistem zemljoradnje u SSSR-u sve do danas je zadržao jak pečat ekstenzivnosti, naslijeđen iz predrevolucionarne Rusije. Podaci iz 1961. godine pokazuju, da je pod višegodišnjim travama, zobi, te čistim ugarom bilo čak 29% oranica, to jest 63,7 milijuna ha. Ovako (za pojmove intenzivne poljoprivrede nedopustivo) visoko učešće niskoakumulativnih kultura nastalo je kao posljedica nedovoljno razvijene tehničke baze za razvoj poljoprivrede (mala proizvodnja umjetnih gnojiva, pomanjkanje mehanizacije itd.), kod čega je teorija akademika Viljamsa o travopoljnom plodoredu savršeno odgovarala tadašnjem rukovodstvu SSSR-a, koje je na taj način »naučno« argumentiralo takav spori razvojni put. Sigurno je, da je bio dobro poznat put razvitka evropske poljoprivrede (koji su zastupali Timirjazev i Prjanišnikov), ali u nemogućnosti investiranja u poljoprivredu, ideja o prirodnom restauriranju plodnosti tla pomoću humusa, nastalog raspadanjem korijenovog sistema leguminoza i graminea, morala je biti jedini izlaz.

Sasvim je, međutim, jasno da je takav sistem poljoprivrede morao doći u krizu i doživjeti reviziju, čim je povećana potražnja poljoprivrednih proizvoda postala ozbiljna prijetnja stabilnosti standarda i privrede. Ustvari za dati stepen razvitka proizvodnih snaga ideja ovog »perpetuum mobile« plodnosti, bila je vrlo prihvatljiva.

Travopoljni sistem nije bio kod ogromnih prostranstava tolika smetnja za proizvodnju žita, koliko je on bio zapreka za intenzivnije stočarstvo, jer su travne smjese davale vrlo malo hrane za stoku. Sada, kada stočarstvo postaje centralni problem, likvidacija travopolja i njegovih pristalica »travopoljščika« ulazi u odlučujuću fazu. Prema riječima N. S. Hruščova, 52 milijuna, sada pod travama ili ugarom, treba zasijati kukuruzom, šećernom repom i leguminozama, a 5—7% ostaviti za lucerku i djetelinu. S tih površina treba postići 220 milijuna tona krmnih jedinica, naprama 25 milijuna proizvedenih 1961. g. S takvom proizvodnjom krme — a masovna i jeftina proizvodnja krme je za SSSR sada centralni problem — može se proizvesti 20,8 milijuna tona mesa i time dostići potrošnju u SAD.

Proizvodnja mesa treba proći kroz nekoliko etapa — minimalna proizvodnja u idućim godinama za sva gazdinstva treba iznositi 75 q mesa na 100 ha oranica i 16 q na 100 ha ostalih površina.

U slijedećoj etapi treba proizvodnja iznositi 100 q mesa sa 100 ha, a takvu proizvodnju već ostvaruju neka gazdinstva, pa se postavlja zadatak, da takav proizvodni proces usvoje i druga. Nakon toga, kao rezultat višeg, organizovanijeg proizvodnog procesa, proizvodnja mesa mora iznositi 150 q mesa na 100 ha oranice.

Logično je, da se ovakav planirani razvoj proizvodnje ne može ostvariti bez većih ulaganja. Tačno je, da je u periodu 1954.—1958. u jeku jačanja poljoprivrede, znatno pojačano snabdijevanje proizvodnje poljoprivrednim mašinama, ali je mehanizacija još uvijek nedovoljna za izvršavanje svih radova u agrotehničkim rokovima. Prema računima »Sojuzseljhoztehnike« sadašnje stanje je ovakvo:

Postojeća i potrebna mehanizacija u SSSR (u 000 kom)

Vrsta mašina	Postojeći broj 1. I 1962.	Potreban broj
traktori ukupno	1168	2696
kombajni žitni	503	845
kombajni krmni	121	257
kombajni kukuruzni	38	111
kombajni repni	36	257
kamioni	790	1650
traktorske prikolice	292	820
traktorske sijačice	947	1628
traktorski plugovi	784	1180

Očito je da ovakvo stanje mehanizacije ne omogućava predviđenu intenzifikaciju proizvodnje i zato je odlučeno, da se poveća proizvodnja poljoprivrednih strojeva i da se što prije podignu 3 velike tvornice za proizvodnju traktora, poljoprivrednih strojeva i za mehanizaciju stočarstva.

Slična je situacija i s umjetnim gnojivima, gdje planirana, intenzivna struktura sjetve traži znatno intenzivniju fertilizaciju (zob i trave obično se nije gnojilo). Potrebe zahtijevaju proizvodnju od oko 45—47 milijuna tona umjetnih gnojiva u 1965. godini, a proizvodnja 1961. godine iznosila je svega 15,3 milijuna tona, dakle oko 75 kg na 1 ha oranice, što je nedovoljno za intenzivnu poljoprivredu s jakim učešćem okopavina. Nedovoljna je i proizvodnja herbicida te ostalih zaštitnih sredstava.

Ovi podaci ukazuju na to, da je rukovodstvo SSSR-a svjesno važnosti materijalno-tehničkih elemenata, kao jedne od osnova za razvitak poljoprivrede i sigurno je, da bi svaki zaostatak na tom području bio limitirajući faktor u postizavanju postavljenih zadataka.

Problemi *upravljanja* bili su zapravo centralno pitanje rasprave na martovskom plenumu. Očito je, da je dosadašnji — inače glomazni i komplicirani — sistem upravljanja postao nepodesan za ovakav planirani dinamični razvoj poljoprivrede.

Ustvari — prema riječima N. S. Hruščova — općih organa za upravljanje poljoprivredom ima u SSSR »više nego dovoljno«, ali nema organa, koji bi se bavio organizacijom proizvodnje i isporuke proizvoda, koji bi razrađivao planove razvitka svakog gospodarstva, u cilju najefikasnijeg korištenja svog zemljišta i ostalih kapaciteta. Nasuprot takvom upravljanju, dosada su bili česti slučajevi da se lokalni organi miješaju u pitanja izbora predsjednika kolhoza. Često su u kolhoze upućivani iz gradova ljudi, koji ne poznaju probleme proizvodnje i života kolhoza, vršen je pritisak na davanje sredstava iz kolhoznih fondova za škole, bolnice itd. Poseban problem u razvoju proizvodnje bilo je neadekvatno planiranje i često mijenjanje direktiva iz viših foruma. Predsjednik kolhoza »Lenjinsko svjetlo« iz moskovske oblasti, Prjahnin, opisao je u »Pravdi« od 5. III 1962. g. »peripetije«, koje je doživio njegov kolhoz. 1953. god. je kolhoz prišao specijalizaciji proizvodnje za proizvodnju mlijeka, što je i logično, jer se kolhoz nalazi u prigradskom rajonu. Već iduće godine im je, međutim, naređeno, da prijeđu na proizvodnju povrća i krumpira. Izvršili su reorganizaciju, ali 1958. dolazi novo naređenje — 60% oranica zasijati travama! Ponovo lom. Nakon toga novo naređenje — 50% površina pod krumpirom zasadi ranim krumpirom. Odmah s ovom dolazi i druga direktiva — započeti temeljitu melioraciju livada i pašnjaka. I konačno — 1961. pod travama ostaviti samo 25% površina!

Imajući u vidu upravo takva zbivanja u upravljanju poljoprivredom, na plenumu je zaključeno, da se pride stvaranju proizvodnih uprava po oblastima, koje bi se bavile planiranjem, analizom i instruktažom, pružajući pomoć pojedinim sovhozima ili kolhozima. Te bi uprave bile sovhozno-kolhozne ili kolhozno-sovhozne, već prema tome, koji oblik organizacija dominira u pojedinom području. Proizvodne uprave ne trebaju biti glomazne, a stvarale bi se i u okruzima i u republikama.

Zanimljiva je struktura tih uprava — u koje bi ulazili istaknuti predsjednici kolhoza, direktori sovhova, specijalisti agronomi i veterinari, a eventualno i predstavništvo vlasti i partijskih komiteta. Glavni zadatak tih uprava bio bi izbor i obučavanje kadrova, kao i prenošenje iskustava naprednih organizacija na sve ostale.

U upravama bi se nalazio veći broj organizatora-instruktor, koji bi radili s određenim brojem organizacija. Plaće tim instruktorima formirale bi se na osnovu materijalne zainteresiranosti tih stručnjaka za uspjeh njihovih organizacija, te bi država garantirala određeni minimum plaće, a ostali, veći dio bio bi varijabilan.

Ovakav sastav tih uprava — u kojima učestvuju proizvođači i specijalisti, ukazuje na značajne promjene u koncepcijama prilaženja problemima upravljanja, koje znatno odskaču od dosadašnjeg sistema. Uprave će se, doduše, morati baviti i problemima obaveznih ispucruka poljoprivrednih proizvoda državnoj otkupnoj organizaciji, jer je takav sistem otkupa još uvijek osnova u privrednom sistemu SSSR-a, ali je na plenumu naglašeno, da će probleme otkupa morati ove uprave usko vezati s organizacijom i specijalizacijom proizvodnje u sovhozima i kolhozima.

Rad tih proizvodnih uprava morat će biti maksimalno operativan, koristeći metode konkretne instruktaže u organizacijama, u brigadama i radnim mjestima, a bez onih mnogobrojnih pismenih uputa, direktiva i telegrama, s kojima su organizacije bile do sada obasipane.

Paralelno s formiranjem tih proizvodnih uprava formiraju se i komiteti za poljoprivredu na svim nivoima — od okruga do federacije. Ti će komiteti imati kontrolno-političke funkcije, jer će oni organizirati praćenje i provjeravanje izvršavanja rješenja vlade i partije u području poljoprivrede. Sastav tih komiteta je političko-upravni. Na nivou republike je npr. ovakav: predsjednik komiteta je sekretar CK KP republike, a članovi su zamjenik predsjednika vlade (kojeg treba razdužiti ostalih dužnosti, tako da se bavi samo poljoprivredom), ministar poljoprivrede, ministar državnih nabavki, predsjednik »Polj. tehnike«, te načelnik polj. odjeljenja u CK.

Nova organizaciona struktura i savremenije metode upravljanja sigurno će pridonijeti bržem razvitku poljoprivrede u SSSR-u, jer bez veoma sinhronizirane djelatnosti upravnih i političkih organa, te bez stalnog jačanja materijalno-tehničke osnove neće biti lako ispuniti postavljene, veoma smjele, gotovo bez presedana u historiji poljoprivrede, postavljene zadatke.